

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΔΙΑΤΙ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ

Ἐθνικὴ μὲν ὀνομάζεται ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ διότι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀπ' αὐτῶν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μέχρι σήμερον, οὐδέποτε ἐπέκυστο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐν γένει, διατελοῦσα οἱ Ἀπόστολοι ὅπως εὐθὺς ἀμέσως ἠσπάσθησαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ταύτης χρῆσιν ἐποιήσαντο ἐν τε τῇ συγγραφῇ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτῶν, οὕτως ἀμέσως καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν παρεδέξαντο ἐξ ἀρχῆς ἐν τοῖς πρὸς τὸν Θεὸν ὕμνοις αὐτῶν οἱ πρῶτοι Χριστιανοί, καὶ οὐδ' ἦν δυνατὸν ἄλλως γενέσθαι· διότι παρὰ τοῖς Ἑλλησι πρῶτοις ἐγένοντο δεκταὶ ἐν διαπύρῳ προθυμίᾳ αἱ Χριστιανικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἀδελφότητος καὶ ἀγάπης καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἰδίᾳ δ' ἡ κατανύσις τοῦ ὑψίστου λόγου, δι' οὗ τὸ πᾶν ἐγένετο, ὡς διδάσκει ὁ Ἰωάννης. « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν κλ. κλ. ».

Ἡδύναντο οἱ Ἀπόστολοι νὰ προτιμῶσιν τὴν Ἑβραϊκὴν καὶ πρὸ πάντων τὴν λατινικὴν, ἥτις ἦν ἡ ἐπίσημος τότε γλῶσσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους καθ' ὅλην τὴν Οἰκουμένην· ἡ λατινικὴ τότε εἶχε τὸ κράτος διὰ τὴν ὑλικὴν δύναμιν τῶν Ρωμαίων, ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ παρηγόριζεν ταύτην διὰ τῆς ἰσχύος τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς τελειοτάτης ἐπιστημονικῆς μορφώσεως αὐτῆς, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη ὁ Κικέρων νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν « Γλῶσσαν τοῦ Θεοῦ » (linguam deorum)· ὡστ' οὐ παράδοξον εἶ ὁ Παῦλος πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ρωμαίους γράφων οὐ τῆς συνήθους παρ' αὐτοῖς γλώσσης ἐποίησατο χρῆσιν, ἀλλὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἥτις ἦν παγκόσμιον ὄργανον, καὶ ἔσται ἐς αἶε, τῶν πεφωτισμένων μεγάλων πνευμάτων τῆς ἀνθρωπότητος· φυσικῶς τῷ λόγῳ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ παρηκολούθησε τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ Ἑλληνικὴ διατύπωσις ἀνεκάθεν ἐν τῷ χριστιανισμῷ, ὅπως αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς ὑπέδειξεν εἰπὼν « Νῦν ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου » διὰ τὴν παρ' αὐτῷ ἐκουσίαν ἐμφάνισιν τῶν Ἑλλήνων.

Ὅπως δ' ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα τοῦ Ἑλληνικοῦ χριστιανισμοῦ ἀποκατέστη ἡ κρατοῦσα παρὰ τοῖς πρῶτοις χριστιανούς κατὰ πάσας τὰς σχέσεις αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ἃς ἐκάστοτε ἀνὰ χεῖρας εἶχον καὶ ἐμελέτων ἀναγινώσκοντες αὐτάς ἀπλήστως ἑλληνιστὶ συντεταγμέναις, οὕτως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ ἐν χρήσει παρ' αὐτοῖς διετέλει, ἰδίᾳ δ' ἐν τοῖς ὕμνοις, οὓς ἐψάλλον κατὰ Κυριακὴν, καθ' ἣν κατὰ κα-

θῆκον ἀπαράδατον συνηθροίζοντο ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ πρὸς δόξαν Θεοῦ· μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν κατακόμβαις· ταῦτα δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συνέβαινον μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅστις ἀνεκέρυξεν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ Κράτους τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν πλέον, καὶ οὕτως ὁ χριστιανισμὸς ἀνέλαμψεν καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην ἔχων καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν συμπάρεδρον, ἥτις καθιερώθη διὰ τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡς ἐπίσημος τοῦ χριστιανισμοῦ γλῶσσα· ἐν αὐτῇ γὰρ τὰ πατρικὰ ἐγράψαν, δι' αὐτῆς ἐγένοντο αἱ μακρὰ θεολογικὰ συζητήσεις τῶν 318 θεοφέρων πατέρων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου καὶ τοῦ δεινοῦ Ἀρείου, οὗ ἕνεκα συνεκροτήθη, ὡς γνωστὸν, ἡ πρώτη Σύνοδος, ἡ ἐν Ἑλληνικῇ γλώσσῃ συντάξασα τὸ πασίγνωστον σύμβολον τῆς Πίστεως· ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ, διατηροῦσα ἐτι σχετικὴν ἀκμὴν, διετέλει ἐν χρήσει, καθὼς δεκτὴ ἀνεκάθεν παρὰ Ρωμαίους γενομένη, οὐ μόνον ταύτην, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ἐξ Ἑλλήνων παραδεχθεῖσαι, ὡς γνωστὸν, τοῖς Ἱστοριοδίφαις, οἵτινες οὐδόλως ἐν ἀμφιβολῷ τίθενται τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς παρὰ τοῖς χριστιανούς χρῆσιν διὰ τὴν τελειότητα αὐτῆς καὶ τὴν ζηλευτὴν καλλιτεχνικὴν κατάστασιν, φωνητικὴν καὶ ὀργανικὴν· ὡς γνωστὸν, ἀπετέλει μίαν τῶν τεσσάρων ὀραίων τεχνῶν (beaux-arts) τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, Γλυπτικῆς, Ζωγραφικῆς καὶ Μουσικῆς.

Ἡ Μουσικὴ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς διαίρεται εἰς τρία α' εἰς Ἰερὰν Μουσικὴν ἢ Θρησκευτικὴν, β' εἰς Θυμελικὴν ἢ Θεατρικὴν καὶ γ' εἰς Δημόδιον. Καὶ τὰ τρία δὲ ταῦτα εἶδη ἐκαλλιεργοῦντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι μετὰ μεγάλου ζήλου καὶ προθυμίας οὐ τῆς τυχοῦσης· ἀνεδείχθησαν δὲ πλεῖστοι ὅσοι καλλιτέχναι ἐν αὐτῇ διὰ τῶν αἰώνων, ὡς ἡ Ἱστορία τῆς Μουσικῆς ἀποδεικνύει. Καὶ τὴν μὲν ἱερὰν εἶχον ἐν χρήσει ἐν τοῖς ναοῖς, παρ' οἷς διαφόρους ὕμνους πρὸς τοὺς θεοὺς ἀνέμελλον ἐν πάσῃ σεμνότητι καὶ σοβαρότητι. Διὸ καὶ τὸ Δωριστὶ ψάλλειν ἢ τὸ Δώριον ἤθος, ὡς σοβαρὸν καὶ ἀρμόδιον θεοῖς, προετιμᾶτο ἅπαντα· τὴν δὲ Θυμελικὴν ἐν τοῖς Θεάτροις ἐκ τῆς Θυμῆς ἐκ τῆς ὁποίας καὶ τὴν ὀνομασίαν ἔλαβε. Ἐν αὐτῇ ἀνεμείνα μέλη καὶ γλυκύφθογγα ἄσματα ἤδοντο πρὸς τέρψιν τοῦ πλήθους τοῦ εἰσρέοντος εἰς αὐτά. Ἡ δευτέρᾳ αὕτη χῶρον οὐχ' εὗρισκεν ἐν τῇ Ἰερᾷ ἀπεδιώκετο μάλιστα παρὰ τῶν ἱερέων ἐκ τῶν ναῶν καὶ μικρὸν τι εἰσχωρήσαι ἀνάρμοστον, θεωρούντων τὴν παρεῖσθαι τὴν αὐτὴν βέβηλον.

Ταύτην τὴν ἱερὰν Μουσικὴν τῶν Ἑλλή-

νων παρεδέχθησαν καὶ οἱ χριστιανοὶ ἀνεκάθεν ἐν ταῖς διαφόροις τελεταῖς αὐτῶν, καθ' ἃς καὶ διαφόρους συνέθεντο ὕμνους συνωδῶ τῇ συνθέσει τῶν ἀρχαίων, ὧν οὐδέποτε παρεξέκλινον οὔτε κατὰ τὴν προσῳδίαν, οὔτε κατὰ τὰ ποιητικὰ μέτρα, ὡς ἀποδεικνύουσιν οἱ διασωθέντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἰαμβικοὶ κανόνες καὶ λοιπὰ ἔπη ἑμμετρα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πεζογραφίᾳ οὐδέποτε ἀπεμακρύνοντο τῶν κανόνων τῆς ἀρχαίας ἑλλ. Γλώσσης καὶ προσῳδίας, ὡστ' ἐγένοντο πιστοὶ θεματοφύλακες οἱ Χριστιανοὶ τῆς τε προφορᾶς, τῆς τε μορφῆς τῶν ἐν γένει ποικίλων τῆς ἀρχαίας Γλώσσης σχέσεων, καθ' ἃς ἐξελληνίσθησαν καθ' ὅλοκληρίαν οἱ ναοὶ τῶν χριστιανῶν, παρ' οἷς θυμελικὰ ἄσματα κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέποντο.

Ἄθαν. Πετροῖδης (Ἡπειρώτης)

πρῶτην Σχολάρχης

Εἰς τὸ ἐπόμενον τὸ δεύτερον μέρος

Θερμοτάτην παράκλησιν ἀπευθύνομεν καὶ πάλιν πρὸς τοὺς καθυστεροῦντας τὴν συνδρομὴν τῶν ἀξιοτίμων Συνδρομητῶν μας, ὅπως σπεύσωσιν ν' ἀποστείλωσιν ἡμῖν ταύτην, καθόσον εὐρισκόμεθα πρὸ οικονομικῶν ἀναγκῶν, σχεδὸν ἀνυπερβλήτων, αἵτινες παρατεινόμεναι θὰ δυσχεράνωσιν ἀναμφιβόλως τὴν τακτικὴν ἔκδοσιν τῆς « Φόρμιγγος », ἂν μὴ ἐλθῶσιν ἀρωγοὶ εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν οἱ κ. κ. Συνδρομηταί μας.

Ἐλπίζομεν ὅτι, κατόπιν τῆς εὐκρινεστάτης ταύτης δηλώσεως μας, θὰ σπεύσωσιν οἱ καθυστεροῦντες ἔτι τὴν συνδρομὴν τῶν νὰ ἀποστείλωσιν ἡμῖν ταύτην, ἐνδύοντες οὕτως ἡμᾶς εἰς τὴν οἴαν ἀνελάβομεν εὐγενῆ καὶ ἐθνικὴν ἄμα ιδέαν, ἥτις ἐπὶ πλέον, ὡς καὶ οἱ πάντες ὁμολογοῦσιν, περιάπτει μεγίστην τιμὴν εἰς τὸν παρ' ἡμῖν μουσικὸν ἐκκλησιαστικὸν κόσμον, διότι τῇ φροντίδι ἡμῶν κατώρθωσε νὰ ἔχη οὗτος μεταξὺ τῶν ἄλλων πνευματικῶν του ἐντροφνημάτων καὶ εἰδικῶν περιοδικῶν, παρέχον αὐτῷ δις τοῦ μινὸς πολλὰ τὰ συντελεστικά εἰς τὴν ἐπὶ πλέον μουσικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν καὶ βελτίωσιν.

Η ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΗ ΚΑΙ Η ΤΕΤΡΑΦΩΝΟΣ

Διατί δέν δύναται ή πρώτη νά αντικατασταθή υπό της δευτέρας

Η Διεύθυνσις της ένταύθα εκδομένης εφημερίδος «Καιρών», θέλουσα νά διαφορτίση τόν κοινόν επί του άνακινήθεντος ζήτηματος της Έκκλησιαστικής μουσικής, τούτέστι περί της διατηρήσεως ή μη έν τοις ιεροίς ναοίς της εθνικής ήμων μουσικής, της βυζαντιανής, και του δυνατού ή μη της αντικαταστάσεως αυτής διά της ευρωπαικής μουσικής, ήτοι της πολυφωνικής άρμονίας, ή τετραφωνίας κοινώς λεγομένης, απέστειλε προς πολλούς δυναμένους, ως έκ των ειδικών γνώσεων των, νά διαφορτίσω τόν ζήτημα, ών αι γνώμαι έν συνεντεύξει κατεχωρήθησαν έν τή ειρημένη εφημερίδι. Μεταξύ τούτων τελευταία κατεχωρήθη έν τω φύλλω της 23 Μαΐου έ. έ. και ή αίτηθείσα ήμετέρα γνώμη, καθ'ήν διά λόγους, ού μόνον εθνικούς, αλλά και καθαρώς τεχνικούς, απεφάνθημεν, ότι, και νά θελήσωμεν νά αντικαταστήσωμεν τήν ήμετέραν μουσικήν τήν άρχαιήν τήν διατηρουμένην έν τοις ναοίς, τό τοιοῦτο είνε άδύνατον, εκτός άν καταργήσωμεν 1) όλους τούς ήχους της ελληνικής μουσικής, πλην δύο, του πλαγίου δ' και του πλαγίου α', εις ούς νά περιορισθώμεν, και 2) άπάσας τας ακολουθίας του ήναντιού, δημιουργούντες δηλαδ ή νέες τοικύτας, συμφώνους πρὸς τό σύστημα της τετραφωνίας. Τά όποια όμως δέν είνε δυνατό νά γείνωσι ποτέ, έφ' όσον τουλάχιστον ύπάρχει τό ήμετέρον έθνος. Έν τέλει δε προεκαλούμεν πάντα άλλον ειδικόν νά άποφανθῆ και μεξ ύποδείξη οίον δήποτε άλλον τρόπον, καθ' όν είνε δυνατό νά γείνη ή αντικατάστασις. Οί έν τή συνεντεύξει ήμων ταύτη λόγοι ήσαν οί κυριώτεροι, άκειόνη δηλαδ ή τους όποιους δύναται νά ένοήσῃ και τό πολύ κοινον, ήτοι και όσοι δέν γνωρίζουσι μουσικήν, εξετέθησαν δε συντόμως, ως εξής.

1. Διότι ή ελληνική μουσική έχει διακριτάς κλίμακας, ζίτινες τόν μουσικόν τόνον διακορδίζουν εις τρία και τέσσαρα μέρη, έν ή ευρωπαική τόν διαρίζει μόνον εις δύο.

2. Η ελληνική μουσική έχει εκτός του διατονικού και χρωματικού και εισομόνιον γένος, έχει και ίδια ποιοτικά των κλιμακων σημεία, φθοράς ή χροάς ή κλειδιά λεγομένα διά των όποιων σχηματίζει τά χρωματικά τετραχορδα πλήρωσα, χωρίς νά μεταχειρίζηται ύφεσεις ή διέσεις. Τοῦτο όμως άγνωσται εις τήν ευρωπαικήν, δι' ης έάν, φερ' ειπείν, σχηματίσωμεν κλίμακα ζήτηματος έ ήχου, θέλωμεν καταρδύει εις επανειλημμένους ύφεσεις και διέσεις εξ ανάγκης, τό δε άκουσμα των τετραχορδων δέν θά είνε ήμισον.

3. Η ελληνική μουσική δύναται άπαιστω νά εκφράσῃ λεπτότατα και εκφραστικώτατα τήν έννοιαν πάσης φράσεως και παντός αισθημάτος πάθους ή χροάς, έν ή ευρωπαική άδυνατεί εις τότο ή δε συγκρισεις είνε καταχρηστικές.

4. Η ελληνική Μουσική έχει πολλά ιδιαιτέρως άκούσματα, τά όποια ονομάζει ήχους με ειδικάς καταλήξεις έντελεις, άτελεις και τελικάς. Τοῦτο όμως δέν παρατηρείται εις τήν ευρωπαικήν.

5. Η ελληνική Μουσική έχει διαπλασθή εις ιδιάζον μελωδικόν ύψος και εις ιδία μέτρα και ρυθμούς. Ένώ ή ευρωπαική εξ άλλου έχει διαπλασθή εις ιδιάζον ύψος (ζίγνωστον εις τήν ελληνικήν μουσικήν) τό πολύφωνον. Διά τόν λόγον τούτον μάλιστα δέν έχει αυτή και ανάγκην νά διαρίζ τόν ειδικόν τόνον εις τέσσαρα μέρη, ως ή ελληνική λεπτός, διότι διά του πολυφωνικού συστήματος δέν είνε δυνατόν νά εκφρασθώσι λεπτά νοήματα.

6. Η ευρωπαική Μουσική δέν δύναται νά εκφράσῃ και παραστήσῃ πολυφωνικώς τούς ήχους της ελληνικής Μουσικής, ζίτινες άνέκαθεν από των αρχαιοτάτων χρόνων είνε

έντελώς πλήρης) διεσώθη έν τοις συγγράμμασι των αρχαίων Έλληνων μουσικών, Άριστοξένου, Διονυσίου, Άριστέιδου του Κοιτιλιανού, Ψελλου, Βαχχείου του Γεροντος, Άνωάνου, Ηλιωδώρου Ηρακλειώτου, Εύκλειδου κλπ.

Υπό εθνικήν λοιπόν εποψιν και υπερηφάνειαν δέν μεξ επιτρέπεται ν' αποβάλλωμεν ούτε τήν γλώσσαν, ούτε τήν μουσικήν μας. Περί τούτου δευτέρα γνώμη δέν ύπάρχει, νομίζω, μεταξύ, και δύο κόν, σωφρονοώντων Έλληνων. Επομένως δέν είνε δυνατόν νά παραδεχθώμεν έν ελληνική Έκκλησία άλλην μουσικήν Έκκλησιαστικήν ή τήν ελληνικήν, ήτις ιδιαιτέρως άνωασθη και βυζαντιανή ως έκ του τύπου της άναπτύξεως της, μετά Χριστού.

Τούτο όμως είνε ζήτημα περί του όποιου δύναται ν' άποφανθῆ πᾶς Έλληνας λόγιος έστω και μη μουσικός.

Εγώ όμως ως ειδικός και γνώστης της τε ήμετέρας και ευρωπαικής μουσικής εξετάξω και ύπ' άλλας επόψεις τό ζήτημα και εύρίσκω ότι, και νά θελήσωμεν νά μεταβάλλωμεν τό ύπάρχον καθεστώς και τό ελληνικήν εκκλησιαστικόν μουσικόν σύστημα μεξ ή νά αντικαταστήσωμεν αυτό δι' ευρωπαικού μουσικού συστήματος, δέν θά δυνήθωμεν. Διότι ριζικώς διαφέρει τό έν σύστημα από τό άλλον.

1. Διότι ή ελληνική μουσική έχει διακριτάς κλίμακας, ζίτινες τόν μουσικόν τόνον διακορδίζουν εις τρία και τέσσαρα μέρη, έν ή ευρωπαική τόν διαρίζει μόνον εις δύο.

2. Η ελληνική μουσική έχει εκτός του διατονικού και χρωματικού και εισομόνιον γένος, έχει και ίδια ποιοτικά των κλιμακων σημεία, φθοράς ή χροάς ή κλειδιά λεγομένα διά των όποιων σχηματίζει τά χρωματικά τετραχορδα πλήρωσα, χωρίς νά μεταχειρίζηται ύφεσεις ή διέσεις. Τοῦτο όμως άγνωσται εις τήν ευρωπαικήν, δι' ης έάν, φερ' ειπείν, σχηματίσωμεν κλίμακα ζήτηματος έ ήχου, θέλωμεν καταρδύει εις επανειλημμένους ύφεσεις και διέσεις εξ ανάγκης, τό δε άκουσμα των τετραχορδων δέν θά είνε ήμισον.

3. Η ελληνική μουσική δύναται άπαιστω νά εκφράσῃ λεπτότατα και εκφραστικώτατα τήν έννοιαν πάσης φράσεως και παντός αισθημάτος πάθους ή χροάς, έν ή ευρωπαική άδυνατεί εις τότο ή δε συγκρισεις είνε καταχρηστικές.

4. Η ελληνική Μουσική έχει πολλά ιδιαιτέρως άκούσματα, τά όποια ονομάζει ήχους με ειδικάς καταλήξεις έντελεις, άτελεις και τελικάς. Τοῦτο όμως δέν παρατηρείται εις τήν ευρωπαικήν.

5. Η ελληνική Μουσική έχει διαπλασθή εις ιδιάζον μελωδικόν ύψος και εις ιδία μέτρα και ρυθμούς. Ένώ ή ευρωπαική εξ άλλου έχει διαπλασθή εις ιδιάζον ύψος (ζίγνωστον εις τήν ελληνικήν μουσικήν) τό πολύφωνον. Διά τόν λόγον τούτον μάλιστα δέν έχει αυτή και ανάγκην νά διαρίζ τόν ειδικόν τόνον εις τέσσαρα μέρη, ως ή ελληνική λεπτός, διότι διά του πολυφωνικού συστήματος δέν είνε δυνατόν νά εκφρασθώσι λεπτά νοήματα.

6. Η ευρωπαική Μουσική δέν δύναται νά εκφράσῃ και παραστήσῃ πολυφωνικώς τούς ήχους της ελληνικής Μουσικής, ζίτινες άνέκαθεν από των αρχαιοτάτων χρόνων είνε

νε εισηγμένοι εις τας ακολουθίας της εκκλησίας, και ζίτινες ευαρέστως εκάστοτε διαθετόσιν τό ούς του εκκλησιαζόμενου, λ. χ. δέν δύναται νά παραστήσῃ τετραφώνως τόν ήχον του πλαγίου έ ήχου.

Διά τούτο μάλιστα εις τας Έκκλησίας εκείνας, έν αις είνε εισηγέμενον τό ευρωπαικόν σύστημα, δέν ψάλλονται όλα τά τροπάρια και όλοι οί ήχοι τετραφώνως και πολυφώνως, αλλά καταρδύουσιν οί ψάλλται εις τήν ελληνικήν (βυζαντιανήν) Μουσικήν εξ ανάγκης άναποδράστου.

Διά νά παραδεχθώμεν τό ευρωπαικόν σύστημα αντί του ελληνικού, του άνέκαθεν μεξ, τού νυν παραδεδεμένου έν τας Έκκλησίας, παριστάται ή άναπόδραστο ανάγκη νά καταργήσωμεν όλους τούς ήχους της ελληνικής μουσικής, πλην μόνον του πλαγίου δ' ήχου και του πλαγίου α'. ήτοι του παρ' τοις Ευρωπαίοις μουσικοίς μεζζονος και ελάσσονος καλουμένου γένους. Πλην δε τούτου και συγχρόνως νά καταργήσωμεν και άπάσας τας ακολουθίας του ενικουτού.

Εκτιμήσατε λοιπόν τούς άνωτέρω λόγους, κύριε συντάκτα, καθώς και πᾶς άλλος ειδικός, και ζς άποφανθῆ και μεξ ύποδειχθῆ τίνι τρόπῳ άλλῳ δύναται νά γείνη ή αντικατάστασις διά νά τόν μάθωμεν και ήμεεις όστινες φρονοῦμεν ότι τούτο είνε άδύνατον».

Επί των λόγων όμως τούτων έμμέσως πως απήντησε διά της ένταύθα εκδομένης εφημερίδος «Εστίας» ο κ. Δ. Σταματιάδης, άμφισβητήσας ιδίως τήν διαίρεσιν του μουσικού μεζζονος τόνου εις τριτημόρια και τεταρτημόρια. Εις ταῦτα απήντησαμεν δε τής ιδίας «Εστίας», ήτις δέν κατεχώρισε τήν απάντησιν ήμων, μεροληπίσασας εις ζήτημα καθαρώς τεχνικόν και εξόχως εθνικόν, δηλητηριάζουσα τό φρόνημα των άναγνωστών της επί τοσοῦτον σημαντικού ζήτηματος με μονομερείς και μεροληπτικές ιδέας. Τήν απάντησιν ταύτην, έν όλίγοις καταχωρίζομεν ένταύθα, συνδεόντες αυτήν προς τήν, ως ειρηται, συνέντευξίν μας.

Επί των λόγων όμως τούτων έμμέσως πως απήντησε διά της ένταύθα εκδομένης εφημερίδος «Εστίας» ο κ. Δ. Σταματιάδης, άμφισβητήσας ιδίως τήν διαίρεσιν του μουσικού μεζζονος τόνου εις τριτημόρια και τεταρτημόρια. Εις ταῦτα απήντησαμεν δε τής ιδίας «Εστίας», ήτις δέν κατεχώρισε τήν απάντησιν ήμων, μεροληπίσασας εις ζήτημα καθαρώς τεχνικόν και εξόχως εθνικόν, δηλητηριάζουσα τό φρόνημα των άναγνωστών της επί τοσοῦτον σημαντικού ζήτηματος με μονομερείς και μεροληπτικές ιδέας. Τήν απάντησιν ταύτην, έν όλίγοις καταχωρίζομεν ένταύθα, συνδεόντες αυτήν προς τήν, ως ειρηται, συνέντευξίν μας.

ΤΑ ΓΕΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΗΧΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΙΝΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΑ (Απάντησις εις τόν κ. Σ. Δ. Σταματιάδην).

Ο κ. Σ. Δ. Σταματιάδης εις τό φύλλον της «Εστίας» της 28 Μαΐου έ. έ. λέγει, ότι θεωρεί καθήκον του προς τους άναγνώστας της «Εστίας» νά εξηγήσῃ εις αυτούς τόν άγνωστον θησαυρόν της βυζαντιανής μουσικής και τόν άμύθητον πλούτον και τήν ύπεροχήν αυτής απέναντι της Ευρωπαικής (ειρωνικώς έννοείται), ύπερ όν εκόπησαν οί εξεστάκντες τά στοιχεία ταῦτα ειδικοί της βυζαντιανής μουσικής, ως λέγει, με τήν ελπίδα νά επαναρδύει εις τήν πλαστικώτα τήν ίσορροπίαν τήν όποιαν εις τό ζήτημα τούτο έχασαμεν προμιαζόμενος δε νομίζει ότι ή μουσική οποιείται εις τήν καρδίαν και όχι εις τόν νοῦν παραδέχεται δηλαδῆ τήν μουσικήν εκείνην, ήτις συγκινεί περισσότερο τήν καρδίαν, ως

λ. χ. συγκινεί ή μουσική των ερωτικῶν στιχών: *Αγάπη με Άρθούλα μου γλυκερά καρδιά μ' ελπίδα καθώς κ' έρω σ' άγάπησα τή' ύψον σου σέ είδα και όχι τήν μουσικήν τήν σοβράν, τήν άπλην και άπείριτον, ως είνε ή Έκκλησιαστική Βυζαντιανή μουσική, ή εξυψούσα τόν νοῦν εις τήν λατρείαν του θείου.*

Μετά τό προοίμιόν του τούτο δέν παραδέχεται ότι:

1) Η Βυζαντιανή μουσική διαρίζει τόν τόνον εις δύο, τρία και τέσσαρα μέρη (έν ή ευρωπαική τόν διαρίζει μόνον εις δύο) και ότι άρα αυτή δέν είνε τελειότερα και δύναται νά εκφράσῃ λεπτότερα αισθημάτα.

Απορεί δε πῶς δέν εγείνει σκέψιν νά υποδιαιρέσωμεν τόν τόνον εις μέρη άκόμη μικρότερα διά νά αυξηθῆ άναλόγως και ή λεπτότης της μουσικής. Νομίζει δε ότι ή διαίρεσις του τόνου μόνον εις τήν λογικήν και τήν φαντασίαν των βυζαντιανών είνε δυνατή και ούχι εις τήν πραγματικότητα και τήν αισθησιν. Όσοι δε ψάλλται μεταχειρίζονται τά διαστήματα ταῦτα, κατ' αυτόν, νομίζουσιν, ότι τά μεταχειρίζονται έμμένοντες εις τό γράμμα των κανόνων.

Ημεῖς άπορούμεν πῶς ο κ. Σταματιάδης άμφισβητεί μίαν τόσον μεγάλην επιστημονικήν αλήθειαν και μάλιστα πειραματικῶς άποδεδειγμένην. Η διαίρεσις του μεζζονος τόνου της ελληνικής κλίμακος εις τριτημόρια και τεταρτημόρια δέν είνε φανταστική και νοητική, ως ούτος άβασανίστως ισχυρίζεται, άλλ είνε πραγματική υποπίπτουσα εις τήν αισθησιν της άκοῆς ευκρινέστατα. Η τοικυτή δε διαίρεσις του τόνου εις τριτημόρια και τεταρτημόρια ύπάρχει και εις όργανα, ιδίως εις τόν πανδουρίδα (ταμπούρεν) ή μονόχορδον και εις τό μουσικόν όργανον Ψαλτήριον τό κατασκευασθέν έν τοις Πατριαρχείοις Κωνπόλεως και χρυσοποιοῦμενον έν τή μουσική σχολή αυτών. Αλλά πλην τούτων είνε πολύ εύκολον νά πειραματισθῆ και ο ίδιος κ. Σταματιάδης, όπως πιστεύσῃ, ως άπιστος Θωμάς έπίστευσε διά της ψηλαφάσεως της πλευράς του Χριστού θεμενους τόν δάκτυλον εις τόν τύπον των ήλων' ως προχειρότερον δε πείραμα δύναται νά κάμη τό εξής. Ας λάβῃ έν μανδολίνον επί του όποιου ύπάρχει και διαίρεσις εις δύο μέρη κατά τήν ευρωπαικήν κλίμακα και ζς κρούση έν πρώτοις τό ήμισον του τόνου ήτοι τό ήμιτόνιον, μετά τούτο δε ζς διαίρεση τεχνικήν τό ήμιτόνιον εις έτερα δύο μέρη διά παρενθέσεως πυρείου ή άλλου ζυλαρίου κρούων έναλλάξ άπαξ τό ήμιτόνιον και άπαξ τό ήμισον του ήμιτόνιου, ήτοι τό τέταρτον του τόνου και τότε δέν άμφισβηλώμεν ότι θά πεισθῆ και αυτός και πᾶς άλλος όμοφρονών αυτῷ Θωμάς, ότι ή διαίρεσις του τόνου εις τριτημόρια και τεταρτημόρια δέν είνε φανταστική, ως αυτός φρονεί, αλλά πραγματική και εις τήν άκοήν αισθητή.

Διά νά έννοήσῃ δε τούτο δέν άπαιτούμεν παρ' αυτού νά έχῃ έτακτον άκουστικήν αντίληψιν άλλῃ τήν κοινήν μουσικήν αντίληψιν. Ημεῖς τουλάχιστον προσφερόμεθα νά εκτελέσωμεν τό πείραμα τούτο επί παρουσίας του επί του μανδολίνου, έτι δ' ευκρινέστερον και αισθητότερον επί χορδῆς βιολίου.

Τού ισχυρισμοῦ τούτου καταπίπτοντος, αῖρεται άρ' εκούτο και ο έτερος συλλογισμός του, ότι ή Έλληνική μουσική διά της τοικυτής διαίρεσεως δέν δύναται νά εκφράσῃ αισθημάτα λεπτότερα και τελειότερα της ευρωπαικής, διότι είνε πολύ λογικόν της εύρωπαικής, διότι είνε πολύ λεπτό και όρθόν νά παραδεδῆχθῃ τις ότι ή λεπτοτέρα διαίρεσις της κλίμακος εκφράζει και λεπτότερα και τελειότερα μουσικά αισθημάτα και ήχους.

Ίσως όμως ήθελεν ερωτήσῃ αυτός ή άλλος τις τό εξής. Τότε, έν είνε δυνατή ή τοικυτή διαίρεσις εις τριτημόρια και τεταρτημόρια και αισθητή εις τήν άκοήν, διατί και οί Ευρωπαίοι δέν παραδεδῆχσαν τήν αὐτήν διαίρεσιν. Απαντῶμεν ότι οί Ευρωπαίοι γνωρίζουσι πολύ καλά, ότι είνε πραγματική και δυνατή ή τοικυτή διαίρεσις, παραδεδῆχσαν όμως αὐτήν και εις τας κλίμακας των διαφόρων μουσικῶν αυτών όργάνων διότι τό μουσικόν αυτών σύστημα βασίζεται επί της πολυφώνου άρμονίας και επί ταιούτου συστήματος είνε άχρηστος ή τοικυτή διαίρεσις και άσκοπος, διότι τό άκουσμα της πολυφώνου άρμονίας λαμβάνει ανάγκην μόνον ήμιτόνιου και τόνου, διότι άνάγκην μόνον είνε αισθητή εις τήν άρχαία και μόνον είνε αισθητή εις τήν άρχαία μουσικήν ταύτην. Ότι δε παραδέχονται τήν διαίρεσιν του τόνου εις τέσσαρα μέρη ήτοι τριτημόρια και τεταρτημόρια και εις δύο μεζζονος και ελάσσονος τόνου εις δωδεκάμοιας, τών όποιων εξ μοιάς περιλαμβάνει τό ήμιτόνιον. Αντιθέτως δε ή Έλληνική μουσική παραδέχθη τήν διαίρεσιν του τόνου εις τεταρτημόρια και τριτημόρια διότι αυτή βασίζεται κυρίως επί συστήματος μονοφώνου ή μονοφωνίας και επί ταιούτου συστήματος είνε αισθητός και ο λεπτότερος χροματισμός της φωνῆς και του ήχου. Έντεῦθεν λοιπόν ο ισχυρισμός ο άλλῳ και πειραματικῶς άποδεδειγμένος ότι ή Έλληνική μουσική διά της λεπτοτέρας διαίρεσεως της κλίμακος εκφράζει ή μουσική έννοία λεπτότερα εκείνων της οποίας εκφράζει ή Ευρωπαική. Αλλο λοιπόν τό σύστημα τό Ευρωπαικόν και άλλο τό σύστημα τό Έλληνικόν.

Αλλο προορισμόν έχει ή Ευρωπαική μουσική καταπλήσσουσα και θορυβούσα διά του σιχῆ έκφράσεως των έννοιων της χροάς, του όγκου της πολυφώνου άρμονίας, και άλλον προορισμόν έχει ή Έλληνική μουσική συγκινούσα ιδίως τήν ψυχήν διά της λεπτοτέρας έκφράσεως των έννοιων της χροάς, του πάθους και της λύπης. Βλέπομεν λοιπόν ότι αι δύο μουσικαί επιδιώκουσι διάφορον σκοπόν εκάστη, ο όποιος δέν δύναται νά καταρδισθῆ διά της έτέρας.

Εις έτερον φύλλον της «Εστίας» της 30 Μαΐου έ. έ. ο κ. Σταματιάδης άμφισβητεί και άλλο προσόν της Έλληνικής μουσικής ισχυριζόμενος ότι:

2) Αλλο, εξ ίσου φανταστικόν πλεονέκτημα της Βυζαντιανής μουσικής είνε ή πολλαπλότης των γενών και των ήχων.

Και εις τόν ισχυρισμόν του τούτου άπαντῶμεν με τό άπόφθεγμα του παλαιοῦ Έλληνος φιλοσόφου, ότι ένός άτόπου δοθέντος μυρία έπονται. Διότι άπό τό χρωματικόν και έναρμόνιον γένος της Έλληνικῆς μουσικής βασίζεται επί της διαίρεσεως του μεζζονος τόνου των κλιμακων αυτης εις τριτημόρια και τεταρτημόρια, τά όποια άβασανίστως και εκ πλάνης άμφισβητήσεν ο

κ. Σταματιάδης, επόμενον ήτο νά άμφισβητηθῶν και αυτά, δηλαδῆ τό χρωματικόν και έναρμόνιον γένος της Έλληνικής μουσικής, τά όποια δέν ύπάρχουσιν εις τήν Ευρωπαικήν μουσικήν διά τόν άπλούστατον λόγον διότι έν αυτή δέν ύπάρχει ή διαίρεσις του τόνου εις τριτημόρια και τεταρτημόρια, δι' ούς λόγους, άνωτέρω είπωμεν.

Επίσης δέν μεξ φίνεται παραδόξον διατί ο κ. Σταματιάδης άμφισβητεί τήν ύπαρξιν των οκτώ ήχων της Έλληνικής μουσικής, άπό ήμφισβήτησε και τας άλλας αληθείας περί όν άνωτέρω είπωμεν. Ισχυρίζεται δε ότι, άν έκτερώσωμεν τούς ήχους με τό παλαιόν άποσπαστικόν πνεύμα με τό όποιον άσέσκονται οί Έλληνες μουσικοί νά εξεστάζωσιν εκκατον πράγμα χωριστά και τῶν διδωσιν ιδιαιτέρως όνομα αντίθετως προς τό νέον πνεύμα, του όποιου χαρακτηριστικόν είνε ή τάσις της άπλοποιήσεως και της ύπαγωγῆς περισσότερων πραγματικῶν έν εκκνώα, τότε ή Ευρωπαική μουσική της όποιος ή ποικιλία των μουσικῶν ιδεών είνε άτελειότερη, οά ήριβει τούς ήχους αυτης κατά χιλιάδας ή δεκάς λειτουργία λ. χ. θά περιείγην 150 ήχους, τό δεινκ μελόδραμα 250 άλλους ήχους και ούτω καθ' εξής.

Τῆ αληθεία, πολύ παράδοξοι μοι φίνεταί ο ισχυρισμός του ούτος και μοι παραδέχεται τό ένδοξιμον εκ τούτου νά πιστεύσω ότι ο κ. Σταματιάδης γνωρίζει μόνον Ευρωπαικήν μουσικήν και ούχι τήν Έλληνικήν (Βυζαντιανήν). Διότι, άν εγνώριζε και τήν Έλληνικήν μουσικήν δέν ήτο ποτέ δυνατόν νά άμφισβητήσῃ τούς οκτώ αυτης ήχους και νά υποστηρίξῃ αντίθετως, ότι ή Ευρωπαική μουσική ήδύνατο τοιουτοτρόπως νά άριθμησῆ τούς ήχους αυτης κατά χιλιάδας. Διότι ήμεῖς εις τήν Έλληνικήν μουσικήν ήχους ονομάζομεν όχι τήν ποικιλίαν των μουσικῶν ιδεών, ως αυτός εσφαλμένως φρονεί, αλλά τά ιδιαιτέρως εκείναι και διακριτικά άκούσματα των διαφόρων μελωδικών, επί των όποιων σχεδόν στερεοτύπων, δύναται τις ειπείν, αναπαύεται εκάστοτε ή μελωδία έν τῆ σκληροδομία αυτης μέχρι της τελικής άναπαύσεως. Έν άλλαις λέξεσιν, ήμεῖς ονομάζομεν τά άκούσματα εκείναι τῶν μουσικῶν φθόγγων και της μελωδίας τά όποια εγίνον ειδικές καταλήξεις τριών ειδών, δηλαδῆ άτελεις, έντελεις και τελικάς, αναπαυόμενας εις ωρισμένους φθόγγους της μουσικής κλίμακος και διαφορούς έν εκάστῳ ήχῳ. Υπό τοικυτήν λοιπόν έννοιαν των ήχων της Έλληνικής κλίμακος παρακαλούμεν τόν κ. Σταματιάδην νά μεξ ύποδείξῃ εις οίκαδῆποτε Ευρωπαικῆς μελωδίας, ούχι τας χιλιάδας των ήχων της, αλλά και ένα μόνον ήχον της Ευρωπαικής μουσικής, εκτός των δύο γνωστών ήχων (maggiore) και τόν πλαγιον του πρώτου (minore), κατῶ τούς Έλληνες μουσικούς, ήτοι ένζ και μόνον επί πλέον των δύο ήχων της.

Εκ των προτέρων όμως ήμεῖς τόν βεβαιούμεν, ότι τῶ είνε άδύνατος ή τοικυτή άπόδειξις.

Κατῶ ταῦτα λοιπόν δέν πρέπει τις νά άπορῆ δικτή ή Έλληνική μουσική είνε πλουσιότερα κατῶ τε τά γένη και τούς ήχους απέναντι της Ευρωπαικής και διατί

είνε έκφραστικωτέρω και λεπτοτέρω, δια τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι τὸ σύστημα αὐτῆς βραχύνεται, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ τῆς διαίρεσως τοῦ μείζονος μουσικοῦ τόνου εἰς τριτημόρια καὶ τεταρτημόρια αὐτοῦ καὶ ὅτι ἐπὶ ἐκάστου μουσικοῦ φθόγγου τῆς κλίμακος βραχύνεται καὶ ἰδιαίτερον ἦχον με ἰδιαίτερος καταλήξει διαφερούσας τῶν καταλήξεων τῶν ἄλλων ἦχων.

Ἐν ἐτέρω ἐπίσης ἐνταῦθα ἐκδιδομένη ἐφημερίδι, τῆ «*Ἀσπραῖη*» διὰ σειρᾶς ἀρθρων του ἐδημοσίευσεν ἀξίαν λόγου μελέτην ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ὁ διαπρεπῆς καὶ ἐν παντὶ ἀκαταπόνητος τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος δεξιὸς χειριστὴς κ. Ἀθανάσιος Εὐταξίας, βουλευτὴς Λοκρίδος. Ἡ μελέτη του αὐτῆ εἶνε κυρίως ἀνάπτυξις τῆς γνώμης τῆς ἐξενεχθείσης παρ' αὐτοῦ ἐν συνεντεύξει πρὸς τὴν ἐφημερίδα «*Καιροί*», καὶ ἤτις παρὰ πολλῶν παρεξηγήθη. Τὴν γνώμην του ταύτην ἀποδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς ὀρθὴν, πλὴν τοῦ μέρους ἐκείνου, καθ' ὃ ἰσχυρίζεται ὅτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ, καὶ μόνον, εἶνε δυνατόν νὰ ἀντικατασταθῇ ἡ βυζαντιανὴ διὰ τῆς τετραφώνου. Ἐπ' αὐτοῦ θέλομεν ἐκθέσθαι ἐν τῷ προσεχεῖ φύλλῳ τὰς ἀντιρρήσεις ἡμῶν ἐν ὀλίγοις. **Χρῆστος Γ. Βλάχος**

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἐγένοντο ἡδὲ αἱ ἐξετάσεις τῆς Μουσικῆς Σχολῆς τῆς διευθυνομένης ὑπὸ τοῦ μουσικοδιδασκάλου κ. Ἀνδρέου Τσικνοπούλου.

— Αἱ ἐξετάσεις ἐγένοντο ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ ἐνταῦθα Γυμνασίου Μητροπόλεως καταλλήλως διασκευασθείσῃ καὶ ἐνώπιον ἀρκετοῦ ἀκροατηρίου μεταξὺ τοῦ ὁποίου διακρίνοντο ὁ διαπρεπῆς ἐξ Ἀττικῆς βουλευτὴς κ. Νικόλαος Δεβίδης, ὁ Β. ἐπίτροπος κ. Βουλπιώτης, ὁ πρῶτος ἐπὶ τῆς Παιδείας ὑπουργὸς κ. Εὐταξίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

— Μετὰ σύντομον πλὴν μεσῶν ἐνωτιῶν λόγον τοῦ κ. Τσικνοπούλου ἐψάλη ὑπὸ τοῦ χοροῦ τούτου ὕμνος πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν τονισθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Τσικνοπούλου ἐπὶ στίχων τοῦ ἐκ Σαμοθράκης μουσικολόγου ἱατροῦ κ. Νικολάου Β. Φαρδῆ.

— Μετὰ τοῦτον ἐψάλη ᾠδὴ πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα τονισθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Τσικνοπούλου καὶ τέλος ἐτέρα ᾠδὴ τοῦ ἰδίου πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον.

— Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀνωτέρω ἁσμάτων κατὰ τὴν κοινὴν πάντων ἀντίληψιν δὲν ὑπῆρξεν ἀκοίντως ἰκανοποιητικὴ δι' ἐκείνους οἵτινες ἀνέμενον, καὶ πολὺ δικαίως, ἐν τοιαύτῃ ἐπισήμῳ στιγμῇ κατὰ τι ἀριώτερον καὶ τελειώτερον.

— Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἁσμάτων ἤρξατο ἡ ἐξέτασις τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς ἀπὸ τῶν τῆς κατωτέρας τάξεως.

— Οἱ πάντες ἀνέμενον νὰ ἀκούσῃ πολλοὺς ἐκ τῶν τῆς τάξεως ταύτης μαθητῶν ἐξεταζομένους. Δυστυχῶς ὁμῶς ἤκουσαν μόνον ἓνα τὸν κ. Μιχαὴλ Νικολάου ἀπαντήσαντα ὁμολογούμενος ἀρκετὰ καλῶς εἰς ὅτι ὑπὸ τοῦ κ. Τσικνοπούλου ἠρωτῶτο.

— Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τούτου ἐγένετο ἡ τῶν μαθητῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως.

— Κατὰ τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὰς ἐφημερίδας πρόγραμμα τῶν ἐξετάσεων, οἱ μαθηταὶ τῆς ἀνωτάτης τάξεως θὰ ἐξετάζοντο εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς μουσικῆς μαθήματα, ὡς τὰ τοῦ Κουκουζέλου, Ἰακώβου καὶ Δαμασκηνοῦ.

— Ἐνῶ δὲ ἀνέμενε τις νὰ ἀκοῦσῃ πολλοὺς τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ταύτης ἐξεταζομένους, παραδόξως ἤκουσε καὶ πάλιν ἓνα μόνον τὸν κ. Μάρκον Βλαβιανὸν ἀριστερόν ποτε τοῦ κ. Τσικνοπούλου.

— Μετὰ σύντομον ἐγκωμιαστικὴν σύστασιν τοῦ κ. Τσικνοπούλου ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἰδιοφυίας τοῦ ἐξεταζομένου κ. Βλαβιανοῦ ἤρξατο ἡ ἐξέτασις τού-

του ἐπὶ τοῦ β' ἤχου τοῦ κεκραγαρίου τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ πρώτου ανοιξανταρίου τοῦ Κουκουζέλου.

— Ὁ κ. Μ. Βλαβιανὸς ὁμολογούμενος ἐξέτελεσε πιστῶς τὰ μαθήματα ταῦτα, πλὴν τὸ ἐπιτετηδευμένον τῆς ἀπαγγελίας του ἔδωκε πολλάκις ἀφορμὴν εἰς τὸν ἐξετάζοντα κ. Τσικνοπούλου νὰ συστήσῃ τούτῳ δόξασιν καὶ βελτίωσιν ταύτης ἐπὶ τὸ γνησιώτερον βυζαντινὸν ὄφος.

— Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Βλαβιανὸς ἐξητάσθη εἰς τὸ θεωρητικὸν μέρος ὑπὸ τοῦ κ. Τσικνοπούλου, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὰ περ μελοποιίας, ἧς τοὺς κανόνας ἐφάνη ὅτι κατέγει ὀπωσδήποτε ὁ κ. Βλαβιανός, καθόσον καὶ ἐπὶ τοῦ πίνακος εὐχερῶς κατώρθωσε νὰ γράψῃ ἐκκλησιαστικὸν τι ἄσμα ἐξαγγελθὲν ὑπὸ τοῦ παρισταμένου ἐν ταῖς ἐξετάσεσι ταύταις πρωτοφάλλτου τῆς Ἁγίας Εἰρήνης κ. Κανακάκη.

— Μετὰ τὸν κ. Βλαβιανὸν ἐξητάσθησαν τρεῖς ἄλλοι μαθηταὶ τῆς β' τάξεως οἱ κκ. Μ. Λογοθέτης, Ἄγγ. Μπούρας καὶ Οἰκονομίδης ἐκτελέσαντες ὁμοῦ ἐκ τοῦ Ἀναστασιαταρίου τὸ «*Πᾶσα πνοή*» τοῦ β' ἤχου.

— Ὁ κ. Λογοθέτης καὶ Μπούρας ἐξητάσθησαν ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ περὶ τῶν διαφορῶν χρωῶν τῶν ἡχῶν, τοῦ ζητήματος τούτου τεθέντος ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου κ. Βλάχου.

— Μετὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ τούτων ἐψάλη ὄψ' ἀπάντων τῶν μαθητῶν τὸ ἔθνηον «*Φανερώων ἑαυτὸν*» καὶ τὸ Χερουβικὸν τοῦ Φωκαεῶς εἰς β' ἤχον, ὁ πολυέλεος Δούλος Κύριον τοῦ Πέτρου καὶ δύο ἄξιόν ἐστι.

— Τέλος ἐψάλησαν ὑπὸ τούτων καὶ διαφορὰ δημόδη ἄσματα λίαν ἐπιτυχῶς ὁμολογούμενος, μεθ' ὃ ἐπερατώθη ἡ ἐξέτασις καταχειροκροτούντος τοῦ ἀκροατηρίου καὶ συγγαίοντος τὸν κ. Τσικνοπούλου διὰ τὰς ἀόκνους προσπάθειάς αὐς καταβάλλει πρὸς καλλιέργειαν καὶ διάδοσιν τῆς Βυζαντιανῆς μουσικῆς.

— Ἐν τῷ «*Ἀσπυ*» τῆς 11ης Ἰουνίου ἐν. ἔ. ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ κριτικοῦ κ. Α. Ν. Πετσάλῃ ἀξία πολλοῦ λόγου κρίσις ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἐξεταζομένης ὑπὸ καλαισθητικῆν ἐποψίν.

— Ἐκ τῆς κρίσεως ταύτης ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς σοβαρότατα :

«*Ἡ Τετραφώνος ἢ μάλλον ἡ Τετραφώνωνος, ἡ ὁποία σήμερον ἐνταῦθα ψάλλεται, τί εἶδος μουσικῆς εἶνε: Οὐτὲ Βυζαντινὴ, οὐτὲ Εὐρωπαϊκὴ, οὐτὲ κανταδόρικὴ εἶνε. Καὶ τῆς τελευταίας ταύτης μουσικῆς οὐδὲν πλεονέκτημα κέκτηται. Εἰς ταύτην ὑπάρχουν τραγῳδία θαυμάσια, ἰδίως ἐπτανησιακά, ἅτινα καὶ τὴν ἰδέαν λαμπρὰ ἀποδίδουσι καὶ τὴν ψυχὴν εὐαρεστότατα διαθέτουσι. Νομίζουσι ἴσως οἱ τετραφωνισταὶ, ὅτι τὸ ἔχειν πρῶτον, δευτέρου καὶ μπάσσα, ἢ ὑπόθεσις ἐτελείωσεν. Ἀλλ' ἐπιχαλοῦμαι τὴν κρίσιν καὶ τὸ αἶσθημα παντὸς τιμιῦ Ἑλλήνου νὰ μοῦ εἴπῃ ἂν ποτε ἐνόησεν ὅτι τὸ ταδε μέλος τῆς Τετραφώνου ἐφαρμόζεται καὶ ἐκφράζει τὸ ἀγνίστοιχον τροπαίον. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Τετραφώνου ἔχουν τὸ αὐτὸ κόψιμον, τὴν αὐτὴν ὕψην. Οὐδεμίᾳ διαφορᾷ μέλους μεταξὺ Χερουβικοῦ καὶ Δεσποτικοῦ, μεταξὺ νεκρωσίου καὶ ψαλμοῦ, ἐπιταφίου καὶ ἀναστασίμου.*»

«*Ἡ αὐτὴ μονότονος, ἀσχημος, ἀνευ χαρακίτηρος, ἐπὶ παντὸς θέματος κανταδόρικὴ πολυφωνία. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τούτο μόνον, ἀφοῦ πράττει καὶ τὸ ἀίσχιστον τῶν μουσικῶν ἐγκλημάτων νὰ ψάλλῃ ἐν τόνῳ maggiore μέλος γεγραμμένον εἰς minore. Μετὰ ταῦτα μοῦ ἤκουσα ἀδόμητον τὸ ἔρανον τὸν τάφον εἰς maggiore, ἐνῶ ὁ αὐτοῦ συνθέτης τὸ ἔχει minore. Τίς ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς κ. κ. τετραφωνιστάς νὰ ὑποβάλουν τὰ Βυζαντινὰ ἄσματα εἰς πολυφωνίαν, ἀφοῦ ἐν τῇ μουσικῇ ταύτῃ ἡ ἁρμονία ἦν ἀγνωστος, καὶ μάλιστα ὅλως ἀκατάλληλος, καὶ καταστρεπτικὴ τῆς ἰδέας, ἐκφραζομένης μόνον ἐν ὁμοφωνίᾳ (unisson).»*»

«*Ἡ τετραφωνία λοιπὸν πρέπει νὰ λείψῃ, οὐχὶ διὰ θρησκευτικὸς λόγους ἢ ἠθικοῦς, ἀλλὰ διὰ καλαισθητικῶς.*»

— Ἐν τῇ ἀξιολογῇ ἐφημερίδι «*Φῶς*» τῶν Καλαμῶν ἐδημοσιεύθη ἀρθρον τοῦ αὐτοῦ πρωτοφάλλτου κ. Ἰωάννου Κατσαίτη ἐπιγορημένον «*Ἡ Βυζαντινὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ*».

— Ἐκ τοῦ ἀρθρου τούτου τοῦ κ. Κατσαίτη ἀποσπῶμεν τὰς ἐξῆς πολλοῦ λόγου ἀξίας κρίσεις αὐτοῦ.

«*Ἐάν ἡ ἁρμονία δὲν ἀπάδει πρὸς τὸ θεῖον, ἡ ἁρμονία ὁμῶς ἐν τῷ ναῷ μικρὸν κατὰ μικρὸν θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄγκος ἐπιπέπτον καὶ κατακαλύπτον τὸ ἔξωχον καλλιτέγγημα, τὴν ἐν εἰδει Παρ-*

θενῶνός κατακειμένην Ἑλληνο—Βυζαντινὴν μουσικὴν».

— «*Παραμερίσατε τὴν ἁρμονίαν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σημερινοῦ θὰ ἐπιδιώξῃ κατ' ἀνάγκην καὶ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν μόρφωσιν, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, τῆς πλουσίας τῷ ὄντι κατὰ πάντα Ἑλληνο—Βυζαντινῆς μουσικῆς.*»

— «*Χάρις αὐτῆς τῆς ἐν γένει μουσικῆς, μακρὰν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας πᾶσα ἄλλη μουσικὴ. Ἡ ἀπόλεια τῆς Ἑλληνο—Βυζαντινῆς μουσικῆς, θὰ εἶνε μεγίστη ἀπόλεια διὰ τὴν ὄλην μουσικὴν.*»

— «*Ἀφίσωμεν αὐτὴν καθαρὰν καὶ ἀμείωτον καὶ ἄς ἀνασκάψωμεν αὐτὴν δι' ἀνδρῶν σοφῶν καὶ εὐγενῶν καὶ ἐναρέτων, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὸ κάλλος αὐτῆς τὸ Ἑλληνικόν, τὸ μέγα, τὸ ὑψηλόν, τὸ μέλλον νὰ διαφωτισθῇ, καθοδηγηθῇ καὶ ἀναβιβάσῃ τὴν ὄλην μουσικὴν εἰς τὸ κρῆαιον αὐτῆς ὕψος, τὸ ἐνδοξόν, τὸ Ἑλληνικόν.*»

— «*Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ μέγα, τὸ πατριωτικόν, τὸ μουσικόν, ἐκείνοι οἵτινες θὰ συμβάλλωσι πρωτίστως εἶνε οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ κ. κ. ἐπίτροποι τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐὰν εὐρεθῶσι νὰ ὦσι ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἀνεπτυγμένοι καὶ χριστιανοί.*»

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

«*ΝΕΟΝ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ*»

Εἰς κομψότατον τόμον καὶ ἐπὶ χάρτου ἀριστῆς ποιότητος ἐξεδόθη ἐσχάτως τὸ τόσον ἐναγωνίως ἀναμενόμενον ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ κόσμου «*Νέον Θεωρητικόν*» τοῦ σφωτάτου ὄντως πρωτοφάλλτου Σμύρνης καὶ ἐκτάκτου συνεργάτου ἡμῶν κ. Μ. Μισαηλίδου.

— Ἐπιφουλασόμενοι νὰ δημοσιεύσωμεν ἀνάγνωσιν τοῦ ὅλου ἔργου τούτου, ἀρκούμεθα σήμερον νὰ καταστήσωμεν γνωστὸν εἰς τοὺς ἀξιότιμους ἀναγνώστας τῆς «*Φορμιγγος*» ὅτι: Τὸ ὅλον ἔργον συγκείμενον ἐκ 400 περίπου σελίδων εἶνε διηρημένον εἰς τρία μέρη.

— Ἐν τῷ πρώτῳ ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθησι συντόμως ἐν 16 κεφαλαίοις τὰ τῆς ἱστορίας τῆς θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς μουσικῆς εὐρύτερον δὲ τὰ περὶ τῶν διαφορῶν ἀνωμαλιῶν καὶ σφαλμάτων ἐν τῇ μουσικῇ ἡμῶν θεωρίᾳ.

— Ἐν τῷ β' ἀναπτύσσει εὐρύτατα ἐν 13 κεφαλαίοις, διὰ τῆς παραθέσεως καὶ πινάκων ὅλως πρωτοτόπων καὶ ὅλως περιέργων τὰ περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς.

— Τέλος δὲ ἐν τῷ γ' ἔχει καταχωρήσει ἐκλεκτὰ τινὰ μουσικὰ μαθήματα τονισθέντα ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ἐν οἷς δοξολογίαί, πολυχρονισμοί, γερούδικα, λειτουργικά, ἄξιόν ἐστι, κοινὰ καὶ καὶ πλουσίαν συλλογῶν ἁσμάτων διὰ τὰς διαφόρους τελετάς.

— Τὸ ὅλον ἔργον τιμᾶται ἀντὶ 10 δραχ. Πᾶς δὲ ἐπιθυμῶν τὴν ἀποκτησὴν τοῦ πολυτίμου τούτου συγγράμματος δύναται νὰ λάβῃ τούτο καὶ παρ' ἡμῶν καταβάλλον ἡμῖν τὴν τιμὴν αὐτοῦ.

— **ΤΟ ΩΔΕΙΟΝ.** Αἰσθητὴν ὄντως ἐλλείψιν παρ' ἡμῖν μέλλει νὰ ἀναπληρώσῃ ἡ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἀγγελιομένη ἐκδοσις τριακοσίων καὶ πλέον δημοδῶν μελωδιῶν συλλεγεῖσων ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν διδασκάλων τῆς Μουσικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως κ. Πέτρου Γ. Φιλανθίδου καὶ βραβευθεῖσων ἐν τῷ συγγραφικῷ διαγωνισμῷ κατὰ τὸ 1894—95 ὑπὸ τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλήν. Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

— Τὸ κατ' ἐσχόλην ἔθνηον ὄντως ἔργον τούτο ἀπαρτίζεται ἐκ μελωδιῶν ποικίλων μὲν κατὰ ρυθμὸν ἀλλὰ γνησίων τοῦ Γένους ἡμῶν κατὰ φύσιν, ἐγούσων δὲ κατ' ἦχον ὡς ἐξῆς: α') Κῶμοι, οἷον τῆς πατινάδας (σερενάδας), τῆς αἰώρας ἢ κούνας, καθιστικαί, γαμήλιοι, τοῦ κλειδώνα, κἀλᾶνα, ναυνουρισματα, μυκολόγια κλπ. β') Χοροί, οἷον τοῦ κυκλίου ἢ συρτοῦ, τοῦ ἀλματικοῦ ἢ πηδεϊκτοῦ, τοῦ τσαμικοῦ, τοῦ καλαματιανοῦ καὶ τοῦ καρσιλαμά ἢ ζεϊμπέκικοῦ, ὅστις εἶνε ὁ ἀρχαῖος τῶν Κουρήτων χορὸς.

— Αἱ μελωδίαί αὗται ἐμελουρηθήσαν μεθ' ὅσας οἷον τε τῆς ἀκοιθείας, ἢ δὲ μουσικῆς γραμμῆς ἔσται ὡς οἷον τε ἀμεμπτος.

— Περιττὸν θεωροῦμεν νὰ συστήσωμεν τοῖς οἷλοις συναδέλφοις τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν λαμπροῦ τούτου ἔργου, ἀφοῦ ἄλλως τε τοιαῦτα ἔργα σπανίζουσιν ἢ μάλλον δὲν ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν ὡς μὴ ἐκδοθέντα.

— Τὸ ἔργον τούτου τιμᾶται ἐνὸς ἀργυροῦ μετρίδι, συνδρομηταὶ δὲ ἐγγράφονται καὶ παρ' ἡμῖν.